

**Preporuka Komisije od 6. maja 2003. godine o definiciji mikro, malih i srednjih preduzeća
(prijavljena pod brojem dokumenta C (2003) 1422)**

**(Tekst značajan za EEP)
(2003/361/EC)**

KOMISIJA EVROPSKIH ZAJEDNICA,

Imajući u vidu Ugovor o osnivanju Evropske zajednice, a posebno član 211, stav 2,

S obzirom na sljedeće:

- (1) U izvještaju koji je podnjet Savjetu 1992. godine, na zahtjev Savjeta za "Industriju", održanog 28. maja 1990. godine, Komisija je predložila ograničavanje mnogih definicija malih i srednjih preduzeća koje se koriste na nivou Zajednice. Preporuka Komisije 96/280/EC od 3. aprila 1996. godine, o definiciji malih i srednjih preduzeća¹ zasnivala se na ideji da postojanje različitih definicija na nivou Zajednice i na nacionalnom nivou može dovesti do nedosljednosti. Prateći logiku jedinstvenog tržišta bez unutrašnjih granica, oporavak preduzeća trebalo bi da se zasniva na skupu zajedničkih pravila. Sprovođenje takvog pristupa još je potrebnije imajući u vidu široku interakciju između nacionalnih i mjera Zajednice za pomoć mikro, malim i srednjim preduzećima (MSP), na primjer u vezi sa Strukturnim fondovima ili istraživanjem. To znači da se moraju izbjegavati situacije u kojima Zajednica usmjerava svoje djelovanje na jednu kategoriju MSP, a države članice na drugu. Dodatno, smatralo se da bi primjena iste definicije od strane Komisije, država članica, Evropske investicione banke (EIB) i Evropskog investicionog fonda (EIF) poboljšala usklađenost i efikasnost politika usmjerenih na MSP i time ograničila rizik od narušavanja konkurencije.
- (2) Preporuka 96/280/EC je široko primjenjena u državama članicama, a definicija sadržana u njenom Prilogu preuzeta je u Regulativi Komisije (EC) br. 70/2001 od 12. januara 2001. godine o primjeni članova 87. i 88. Ugovora o Evropskoj Uniji na državnu pomoć malim i srednjim preduzećima². Pored potrebe da se Preporuka 96/280/EC prilagodi ekonomskim kretanjima, u skladu sa članom 2. njenog Priloga, mora se uzeti u obzir niz poteškoća u tumačenju koje su se pojavile u njenoj primjeni, kao i primjedbe dobijene od preduzeća. S obzirom na broj izmjena koje je sada potrebno izvršiti u Preporuci 96/280/EC, i radi jasnoće, primjereno je da se Preporuka zamijeni.
- (3) Takođe treba jasno naglasiti da, u skladu sa čl. 48, 81 i 82 Ugovora, kako ih je tumačio Sud pravde Evropskih zajednica, preduzeće treba smatrati svakim subjektom, bez obzira na njegov pravni oblik, koje obavlja privrednu djelatnost, uključujući naročito subjekte koji se bave zanatskom djelatnošću i drugim djelatnostima na individualnoj ili porodičnoj osnovi, ortačka društva ili udruženja koja redovno obavljaju privrednu djelatnost.

¹ SL L 107, 30.4.1996, str. 4.

² SL L 10, 13.1.2001, str. 33

- (4) Kriterijum za broj zaposlenih („kriterijum broja osoblja“) ostaje nesumnjivo jedan od najvažnijih i mora se poštovati kao glavni kriterijum; uvođenje finansijskog kriterijuma ipak je neophodan dodatak kako bi se obuhvatila stvarna veličina i učinak preduzeća, kao i njegov položaj u odnosu na konkurente. Međutim, ne bi bilo poželjno koristiti promet kao jedini finansijski kriterijum, naročito zato što preduzeća u sektoru trgovine i distribucije po svojoj prirodi imaju veće iznose prometa od onih u proizvodnom sektoru. Zbog toga kriterijum prometa treba kombinovati sa kriterijumom bilansne sume, kriterijumom koji pokazuje ukupno bogatstvo preduzeća, uz mogućnost da bilo koji od ova dva kriterijuma mogu biti prekoračeni.
- (5) Gornja granica prometa odnosi se na preduzeća koja se bave veoma različitim vrstama privrednih aktivnosti. Da se ne bi pretjerano ograničila korisnost primjene definicije, ona treba da se ažurira kako bi uzela u obzir promjene u cjenama i produktivnosti.
- (6) Što se tiče gornje granice za ukupnu bilansnu sumu, u nedostatku bilo kakvog novog elementa, opravdano je zadržati pristup prema kojem se gornje granice prometa podvrgavaju koeficijentu zasnovanom na statističkom odnosu između ta dva pokazatelja. Statistički trend zahtijeva veće povećanje gornje granice prometa. Budući da se trend razlikuje u zavisnosti od veličine preduzeća, takođe je prikladno prilagoditi koeficijent kako bi se ekonomski trend što tačnije odrazio i kako mikropreduzeća i mala preduzeća ne bi bila stavljena u nepovoljniji položaj u odnosu na srednja preduzeća. Ovaj koeficijent je veoma blizu vrijednosti 1 u slučaju mikropreduzeća i malih preduzeća. Radi pojednostavljenja, zbog toga se mora odabrati jedinstvena vrijednost za te kategorije za gornju granicu prometa i gornju granicu ukupne bilansne sume.
- (7) Kao u Preporuci 96/280/EZ, finansijske gornje granice i granice broja zaposlenih predstavljaju maksimalne limite, a države članice, EIB i EIF mogu utvrditi niže granice od onih koje važe na nivou Zajednice ukoliko žele da svoje mjere usmjere ka određenoj kategoriji MSP. U cilju administrativnog pojednostavljenja, države članice, EIB i EIF mogu koristiti samo jedan kriterijum – broj zaposlenih – za sprovođenje nekih svojih politika. Međutim, ovo se ne primjenjuje na različita pravila iz oblasti prava konkurencije, gdje se finansijski kriterijumi takođe moraju koristiti i poštovati.
- (8) Nakon usvajanja Evropske povelje za mala preduzeća od strane Evropskog savjeta u Santa Maria da Feira u junu 2000. godine, mikropreduzeća – kategorija malih preduzeća koja je od posebnog značaja za razvoj preduzetništva i otvaranje radnih mjesta – takođe treba da budu preciznije definisana.
- (9) Radi boljeg razumijevanja stvarnog ekonomskog položaja MSP i radi uklanjanja iz te kategorije grupa preduzeća čija ekonomska snaga može premašiti snagu stvarnih MSP, neophodno je napraviti razliku između različitih vrsta preduzeća, u zavisnosti od toga da li su autonomna, da li imaju udjele koji ne podrazumijevaju kontrolni položaj (ortačka preduzeća), ili da li su povezana sa drugim preduzećima. Trenutna granica utvrđena u Preporuci 96/280/EZ, od 25 % udjela ispod koje se preduzeće smatra autonomnim, ostaje na snazi.
- (10) U cilju podsticanja osnivanja preduzeća, vlasničkog finansiranja MSP, kao i ruralnog i lokalnog razvoja, preduzeća se mogu smatrati autonomnim uprkos udjelu od 25 % ili više od strane određenih kategorija investitora koji imaju pozitivan uticaj na finansiranje i osnivanje preduzeća. Međutim, uslovi za ove investitore do sada nijesu bili precizno definisani. Posebno treba istaći slučaj „poslovnih anđela“ (pojedinaca ili grupa pojedinaca koji se redovno bave ulaganjem rizičnog kapitala), jer – u poređenju sa drugim investitorima rizičnog kapitala – njihova sposobnost da daju relevantne savjete novim

privredna društvama ima izuzetnu vrijednost. Njihova ulaganja u vlasnički kapital takođe dopunjuju aktivnosti kompanija rizičnog kapitala, budući da obezbjeđuju manje iznose u ranijoj fazi životnog ciklusa preduzeća.

- (11) Radi pojednostavljenja stvari, posebno za države članice i preduzeća, pri definisanju povezanih preduzeća treba koristiti uslove utvrđene u članu 1 Direktive Savjeta 83/349/EEZ od 13. juna 1983. godine, zasnovane na članu 54 stav 3 tačka (g) Ugovora o konsolidovanim računima³, kako je posljednji put izmijenjena Direktivom 2001/65/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta⁴, u onoj mjeri u kojoj su ti uslovi prikladni za svrhe ove Preporuke. Radi jačanja podsticaja za ulaganje u vlasničko finansiranje MSP, uvedena je pretpostavka odsustva dominantnog uticaja na predmetno preduzeće, u skladu sa kriterijumima iz člana 5 stav 3 Direktive Savjeta 78/660/EEZ od 25. jula 1978. godine, zasnovane na članu 54 stav 3 tačka (g) Ugovora o godišnjim računima određenih vrsta kompanija⁵, kako je posljednji put izmijenjena Direktivom 2001/65/EZ.
- (12) U odgovarajućim slučajevima treba uzeti u obzir i odnose između preduzeća koji se ostvaruju preko fizičkih lica, kako bi se obezbijedilo da od pogodnosti koje mala i srednja preduzeća (MSP) imaju na osnovu različitih pravila ili mjera u njihovu korist zaista koriste samo ona preduzeća kojima su te pogodnosti stvarno potrebne. Da bi se ispitivanje ovih situacija svelo na najniži minimum, uzimanje u obzir takvih odnosa je ograničeno na relevantno tržište ili na susjedna tržišta – uz napomenu da se pozivaju, kada je potrebno, na definiciju „relevantnih tržišta“ iz Saopštenja Komisije o definiciji relevantnog tržišta za potrebe prava konkurencije Zajednice⁶.
- (13) Kako bi se izbjegle proizvoljne razlike između različitih javnih tijela jedne države članice, i imajući u vidu potrebu za pravnom sigurnošću, smatra se neophodnim potvrditi da se preduzeće u kojem javno tijelo kontroliše 25 % ili više kapitala ili glasačkih prava ne smatra MSP.
- (14) Radi smanjenja administrativnog opterećenja za preduzeća, i radi pojednostavljenja i ubrzanja administrativnog postupanja u slučajevima kada je potrebno utvrditi status MSP, prikladno je omogućiti preduzećima da koriste svečane izjave za potvrđivanje određenih svojih karakteristika.
- (15) Neophodno je detaljno utvrditi broja zaposlenih za potrebe definisanja MSP. Radi podsticanja razvoja stručnog obrazovanja i kombinovanih kurseva, poželjno je da se pri obračunu broja zaposlenih ne uzimaju u obzir pripravnici i studenti sa ugovorom o stručnom osposobljavanju. Isto tako, periodi porodiljskog ili roditeljskog odsustva ne treba da se računaju.
- (16) Različite vrste preduzeća definisane prema njihovom odnosu sa drugim preduzećima odgovaraju objektivno različitim stepenima integracije. Stoga je primjereno primijeniti posebne postupke na svaku od tih vrsta preduzeća prilikom obračuna pokazatelja koji predstavljaju njihove aktivnosti i ekonomsku snagu,

OVIM PREPORUČUJE

³ SL L 193, 18.7.1983, str. 1.

⁴ SL L 283, 27.10.2001, str. 28.

⁵ SL L 222, 14.8.1978, str. 11.

⁶ SL C 372, 9.12.1997, str. 5.

Član 1

1. Ova Preporuka odnosi se na definiciju mikro, malih i srednjih preduzeća koja se koristi u politikama Zajednice koje se primjenjuju unutar Zajednice i Evropskog ekonomskog prostora.
2. Države članice, Evropska investiciona banka (EIB) i Evropski investicioni fond (EIF), pozivaju se:
 - (a) da se pridržavaju Glave I Priloga u svojim programima namijenjenim srednjim, malim ili mikropreduzećima;
 - (b) da preduzmu neophodne korake radi korišćenja klasifikacija veličine preduzeća utvrđenih u članu 7 Priloga, naročito kada je riječ o praćenju njihove upotrebe finansijskih instrumenata Zajednice.

Član 2

Gornje granice prikazane u članu 2 Priloga treba smatrati maksimalnim vrijednostima. Države članice, EIB i EIF mogu utvrditi niže gornje granice. Prilikom sprovođenja određenih svojih politika, one takođe mogu odlučiti da primjenjuju samo kriterijum za broj zaposlenih, osim u oblastima koje su uređene različitim pravilima o državnoj pomoći.

Član 3

Ova Preporuka zamjenjuje Preporuku 96/280/EC počev od 1. januara 2005. godine.

Član 4

Ova Preporuka je upućena državama članicama, EIB i EIF.

Od njih se traži da obavijeste Komisiju do 31. decembra 2004. godine o svim mjerama koje su preduzeli na osnovu nje, a najkasnije do 30. septembra 2005. godine, da obavijeste o prvim rezultatima njene primjene.

PRILOG

GLAVA 1

DEFINICIJA MIKRO, MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA KOJU JE USVOJILA KOMISIJA

Član 1

Preduzeće

Preduzećem se smatra svaki subjekt koji obavlja ekonomsku djelatnost, bez obzira na njegov pravni oblik. To naročito obuhvata samozaposlena lica i porodična preduzeća koja se bave zanatskim ili drugim djelatnostima, kao i ortačka društva ili udruženja koja redovno obavljaju ekonomsku djelatnost.

Član 2

Broj zaposlenih i finansijske gornje granice koje određuju kategorije preduzeća

1. Kategoriju mikro, malih i srednjih preduzeća (MSP) čine preduzeća koja zapošljavaju manje od 250 lica i koja imaju godišnji promet koji ne prelazi 50 miliona EUR i/ili čija ukupna godišnja aktiva bilansa stanja ne prelazi 43 miliona EUR.
2. U okviru kategorije MSP, malo preduzeće se definiše kao preduzeće koje zapošljava manje od 50 lica i čiji godišnji promet i/ili ukupna godišnja aktiva bilansa stanja ne prelazi 10 miliona EUR.
3. U okviru kategorije MSP, mikropreduzeće se definiše kao preduzeće koje zapošljava manje od 10 lica i čiji godišnji promet i/ili ukupna godišnja aktiva bilansa stanja ne prelazi 2 miliona EUR.

Član 3

1. „Autonomno preduzeće“ je svako preduzeće koje se ne klasifikuje kao partnersko preduzeće u smislu stava 2, niti kao povezano preduzeće u smislu stava 3.
2. „Partnerska preduzeća“ su sva preduzeća koja se ne klasifikuju kao povezana preduzeća u smislu stava 3, i između kojih postoji sljedeći odnos: jedno preduzeće (preduzeće koje ima udio) posjeduje, samostalno ili zajedno sa jednim ili više povezanih preduzeća u smislu stava 3, 25% ili više kapitala ili glasačkih prava u drugom preduzeću (preduzeće u kojem se ima udio).

Međutim, preduzeće se može smatrati autonomnim, odnosno takvim da nema partnerska preduzeća, čak i ako je ovaj prag od 25 % dostignut ili premašen od strane slijedećih investitora, pod uslovom da ti investitori nijesu povezani, u smislu stava 3, bilo pojedinačno ili zajednički sa predmetnim preduzećem:

- (a) javne investicione korporacije, društva rizičnog kapitala, fizička lica ili grupe fizičkih lica koja se redovno bave ulaganjem rizičnog kapitala i ulažu vlasnički kapital u nekotirana preduzeća („poslovni anđeli“), pod uslovom da ukupna ulaganja tih poslovnih anđela u isto preduzeće iznose manje od 1.250.000 EUR;
 - (b) univerziteti ili neprofitni istraživački centri;
 - (c) institucionalni investitori, uključujući regionalne razvojne fondove;
 - (d) autonomne jedinice lokalne samouprave čiji je godišnji budžet manji od 10 miliona EUR i koje imaju manje od 5.000 stanovnika.
3. „Povezana preduzeća“ su preduzeća koja imaju bilo koji od slijedećih međusobnih odnosa:
 - (a) jedno preduzeće ima većinu glasačkih prava akcionara ili članova u drugom preduzeću;

- (b) jedno preduzeće ima pravo da imenuje ili razriješi većinu članova upravnog, rukovodećeg ili nadzornog organa drugog preduzeća;
- (c) jedno preduzeće ima pravo da vrši dominantan uticaj nad drugim preduzećem na osnovu ugovora zaključenog sa tim preduzećem ili na osnovu odredbe u njegovom osnivačkom aktu ili statutu;
- (d) jedno preduzeće, koje je akcionar ili član drugog preduzeća, samo kontroliše, na osnovu sporazuma sa drugim akcionarima ili članovima tog preduzeća, većinu glasačkih prava akcionara ili članova u tom preduzeću.

Pretpostavlja se da ne postoji dominantan uticaj ukoliko investitori navedeni u drugom podstavu stava 2 ne učestvuju, direktno ili indirektno, u upravljanju predmetnim preduzećem, ne dovodeći u pitanje njihova prava kao vlasnika udjela.

Preduzeća koja imaju bilo koji od odnosa opisanih u prvom podstavu preko jednog ili više drugih preduzeća, ili bilo kojeg od investitora pomenutih u stavu 2, takođe se smatraju povezanim preduzećima.

Preduzeća koja imaju jedan ili više takvih odnosa preko fizičkog lica ili grupe fizičkih lica koja posluju zajednički takođe se smatraju povezanim preduzećima, ako obavljaju svoju djelatnost ili dio svoje djelatnosti na istom relevantnom tržištu ili na susjednim tržištima.

„Susjedno tržište“ smatra se tržištem proizvoda ili usluge koje se nalazi neposredno uzvodno ili nizvodno u odnosu na relevantno tržište.

- 4. Osim u slučajevima utvrđenim u stavu 2, drugom podstavu, preduzeće se ne može smatrati MSP-om ako 25 % ili više kapitala ili glasačkih prava direktno ili indirektno kontroliše, zajednički ili pojedinačno, jedno ili više javnih tijela.
- 5. Preduzeća mogu podnijeti izjavu o statusu kao autonomnog, partnerskog ili povezanog preduzeća, uključujući podatke u vezi sa pragovima utvrđenim u članu 2. Izjava se može podnijeti čak i ako je kapital raspodjeljen na takav način da nije moguće tačno utvrditi ko ga posjeduje, u kom slučaju preduzeće može u dobroj vjeri izjaviti da može legitimno pretpostaviti da jedno preduzeće ili zajednički povezana preduzeća ne posjeduju 25% ili više kapitala. Takve izjave se podnose bez dovođenja u pitanje provjere i istrage koje su predviđene nacionalnim pravilima ili pravilima Zajednice.

Član 4

Podaci koji se koriste za broj zaposlenih, finansijske iznose i referentni period

- 1. Podaci koji se primjenjuju na broj zaposlenih i finansijske iznose odnose se na posljednji odobreni obračunski period i izračunavaju se na godišnjem nivou. Uzimaju se u obzir od dana zatvaranja poslovnih knjiga. Iznos koji se uzima u obzir za promet obračunava se bez poreza na dodatu vrjednost (PDV) i drugih indirektnih poreza.
- 2. Kada, na dan zatvaranja poslovnih knjiga, preduzeće utvrdi da je na godišnjem nivou premašilo ili palo ispod praga broja zaposlenih ili finansijskih pragova navedenih u članu 2, to neće rezultirati gubitkom ili sticanjem statusa srednjeg, malog ili mikropreduzeća, osim ako su ti pragovi premašeni tokom dva uzastopna obračunska perioda.
- 3. U slučaju novoosnovanih preduzeća čiji računi još nijesu odobreni, podaci koji se primjenjuju izvode se iz procjene sačinjene u dobroj vjeri tokom finansijske godine.

Član 5

Broj zaposlenih

Broj zaposlenih odgovara broju godišnjih radnih jedinica (GRJ), odnosno broju lica koja su radila puno radno vrijeme u predmetnom preduzeću ili za njegov račun tokom cijele posmatrane referentne godine. Rad lica koja nisu radila tokom cijele godine, rad lica koja su radila sa skraćenim radnim vremenom, bez obzira na njegovo trajanje, kao i rad sezonskih radnika, računa se kao razmjerni dio godišnje radne jedinice (GRJ). Zaposleno osoblje obuhvata:

- (a) zaposlene;
- (b) lica koja rade za preduzeće, koja su mu podređena i koja se prema nacionalnom pravu smatraju zaposlenima;
- (c) vlasnike-menadžere;
- (d) partnere (ortake) koji obavljaju redovnu djelatnost u preduzeću i imaju finansijske koristi od preduzeća.

Pripravnici ili studenti uključeni u stručno osposobljavanje na osnovu pripravničkog ugovora ili ugovora o stručnom osposobljavanju ne ubrajaju se u zaposlene. Trajanje porodiljskog ili roditeljskog odsustva se ne računa.

Član 6

Utvrđivanje podataka o preduzeću

1. U slučaju autonomnog preduzeća, podaci, uključujući broj zaposlenih, utvrđuju se isključivo na osnovu računa tog preduzeća.
2. Podaci, uključujući broj zaposlenih, za preduzeće koje ima partnerska ili povezana preduzeća utvrđuju se na osnovu računa i drugih podataka tog preduzeća ili, ukoliko postoje, na osnovu konsolidovanih računa preduzeća, odnosno konsolidovanih računa u koje je to preduzeće uključeno putem konsolidacije.

Na podatke iz prvog podstava dodaju se podaci svakog partnerskog preduzeća koje neposredno ima učešće u predmetnom preduzeću ili u kojem predmetno preduzeće ima učešće. Agregacija se vrši proporcionalno procentualnom udjelu u kapitalu ili glasačkim pravima (uzima se veći procenat). U slučaju međusobnih vlasničkih udjela, primenjuje se veći procenat.

Na podatke iz prvog i drugog podstava dodaje se 100 % podataka svakog preduzeća koje je direktno ili indirektno povezano sa predmetnim preduzećem, ukoliko ti podaci već nijesu uključeni putem konsolidacije u račune.

3. Za primjenu stava 2, podaci partnerskih preduzeća predmetnog preduzeća izvode se iz njihovih računa i drugih podataka, ako postoje konsolidovanih. Na te podatke dodaje se 100 % podataka preduzeća koja su povezana sa tim partnerskim preduzećima, osim ako njihovi podaci već nijesu uključeni putem konsolidacije.

Za primjenu istog stava 2, podaci preduzeća koja su povezana sa predmetnim preduzećem izvode se iz njihovih računa i drugih podataka, ako postoje konsolidovanih. Na te podatke dodaju se, proporcionalno, podaci svakog mogućeg partnerskog preduzeća tog povezanog preduzeća koje neposredno ima učešće u njemu ili u kojem ono ima učešće, osim ako ti podaci već nijesu uključeni u konsolidovane račune sa procentom koji je najmanje proporcionalan procentu utvrđenom u drugom podstavu stava 2.

4. Kada se u konsolidovanim računima ne pojavljuju podaci o zaposlenima za određeno preduzeće, broj zaposlenih se izračunava proporcionalnom agregacijom podataka njegovih orthačkih preduzeća i dodavanjem podataka preduzeća sa kojima je predmetno preduzeće povezano.

GLAVA II RAZNE ODREDBE

Član 7 *Statistika*

Komisija će preduzeti neophodne mjere kako bi statističke podatke koje izrađuje prikazala u skladu sa slijedećim kategorijama veličine preduzeća:

- (a) od 0 do 1 lice;
- (b) od 2 do 9 lica;
- (c) od 10 do 49 lica;
- (d) od 50 do 249 lica.

Član 8 *Upućivanja*

1. Svaka zakonodavna mjera Zajednice ili svaki program Zajednice koji se mijenja ili usvaja, a u kojem se pojavljuje izraz „MSP“, „mikropreduzeće“, „malo preduzeće“ ili „srednje preduzeće“, ili bilo koji sličan izraz, treba da se poziva na definiciju sadržanu u ovoj Preporuci.
2. Kao prelazna mjera, aktuelni programi Zajednice koji koriste definiciju MSP iz Preporuke 96/280/EZ nastaviće da se sprovode u korist preduzeća koja su se smatrala MSP u vrijeme kada su ti programi usvojeni. Pravno obavezujuće obaveze koje je Komisija preuzela na osnovu takvih programa ostaće nepromijenjene.

Ne dovodeći u pitanje prvi podstav, svaka izmjena definicije MSP u okviru programa može se izvršiti samo usvajanjem definicije sadržane u ovoj Preporuci u skladu sa stavom 1.

Član 9 *Revizija*

Na osnovu pregleda primjene definicije sadržane u ovoj Preporuci, koji treba da se izradi do 31. marta 2006. godine, i uzimajući u obzir sve izmjene člana 1 Direktive 83/349/EEZ o definiciji povezanih preduzeća u smislu te Direktive, Komisija će, ukoliko je potrebno, prilagoditi definiciju sadržanu u ovoj Preporuci, a naročito pragove za promet i bilans stanja, kako bi se uzelo u obzir iskustvo i ekonomski razvoj u Zajednici.